

ОДЯГ БОЯР НА ВОЛИНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVI СТОЛІТТЯ

БЕЗПАЛЬКО ВЛАДИСЛАВ
(Київ)

Бояри від середини – другої половини XVI століття у соціумі Волинського воєводства займали місце напівпривілейованої служилої верстви, що зберігало за собою функції військової служби. Фактично до бояр відносили й путніх та панцирних слуг. Окремішність від тяглих підданих відобразалася в особливостях оподаткування, обсягу та специфіці виконання повинностей. Бачимо бояр першими в переліках нападників під час шляхетських наїздів чи перманентних феодалних сутичок. У панських маєтках бояри виконували поліційні, наглядові, адміністративні функції, часто були урядниками. Тримання такого особливого статусу мало звичне і водночас важливе для ранньомодерного суспільства відображення в одязі.

В актових джерелах Волині бояри постають активними учасниками різних конфліктних подій, після яких формувалися численні скарги, часто з деталізованими описами. З них дізнаємося про одяг у власності бояр та членів їх родин, а також особливості користування ними вбранням та аксесуарами у різноманітних ситуаціях побутового, виробничого, службового характеру.

Чи не перше, на що звертаємо увагу – бояри у переважній більшості випадків постають людьми, що носять шаблю. Ця шляхетна зброя була потрібна не лише для використання за призначенням при виконанні відповідних обов'язків – у бойових ситуаціях бачимо різноманіття боярського озброєння. Шабля також виразно та важливо підкреслювала статус людини військової служби як такий.

До шаблі відповідно пасував одяг з імпортного сукна переважно червоного, синього чи зеленого кольорів та відтінків. Для прикладу, Левко Курилович Борукович, «боярин слуга панцирний» із села Свищів, який 30 липня 1592 року перебував у справах в селі Лішня, був одягнений у ермяк блакитного лунського сукна з шовковими шнурами, вартістю 4 копи литовських грошів, та

мав на голові ковпак з червоного лунського сукна, підшитий хутром лисиці, вартістю копа грошів. На поясі він мав шаблю за 50 грошів, угорські ножі та мошну з півкопами грошів готівки.

За нашими спостереженнями боярство у пошитті одягу нерідко надавало перевагу не лише лунському (найбільш поширене в одязі селян та міщан), а й більш дорожчим сортам сукна, зокрема таким як утерфін та файлюндиш, що були популярні у користуванні шляхетською стратою. Це стосується і використання дорожчих видів хутра. Наприклад, бачимо такі матеріали в одязі буремельських бояр Яцка Пожоги та Максима Гордійовича, яких було пограбовано панами Кіндратом Смиковським та Войтехом Защинським, коли постраждали поверталися додому з ярмарку в містечку Жабче. Зокрема, у Яцка було пограбовано «ярмяк чорный утерфиновый, который кошовал полпеты копы гршей литовских, колпак лисий, сукном бурнатым фалюндышовым критый, за три золотых, чинкатору за сорок грошей...», у Максима «жупан каразыи зеленое за полтрети копы гршей, шапку, куніцами подшитуу, за пятьдесят грошей, саблю за золотых три...»

Однак для здійснення різних робіт, пов'язаних з особливостями ведення господарства, тобто поза виконанням службових обов'язків та завдань, фактично поза презентацією себе у суспільному просторі, бояри вдягалися у невибагливе, більш пристосоване вбрання. Відтак в полі на оранці чи у жнива, в лісі при заготівлі деревини тощо бачимо представників боярства, одягнених у сермиги з доморобленого сукна, кожухи з овечого хутра та прості шапки.

Ще один ефективний спосіб для чоловіків підкреслити заможність та місце у соціальній ієрархії – відобразити це в одязі своїх дружин. Тут були важливими як кількість і різноманіття одягу, так і матеріали виготовлення та оздоблення, а також прикраси та аксесуари. Показовим прикладом може слугувати перелік жіночого одягу в родині боярина із села Богурин Тимоша Каринича. Серед вбрання його дружини знаходимо сукню із синього лунського сукна, оздоблену оксамитом, однорядку з такого ж сукна, шапку з оксамиту, облямовану хутром бобра. А в гардеробі матері Тимоша – шубка із білячого хутра, вкрита чорним муравським сукном, сукня з чорного муравського сукна, і також шапка з хутром бобра.